

UAB „Tyrens”
Kultūros paveldo departamento
Prie Kultūros ministerijos
Mokslinei archeologijos komisijai

**NOCIŪNIŲ KAPINYNO (26636) (KĖDAINIŲ R., PELĖDNAGIŲ SEN.)
ARCHEOLOGINIO PAVELDO TYRIMŲ BŪTINYBĖS ĮVERTINIMO PAŽYMA**

Vilnius
2025 09 18

Bendrieji duomenys

UAB „Tyrens Lietuva“ pradėjo Valstybinės reikšmės magistralinio kelio A8 Panevėžys–Aristava–Sitkūnai išplėtimo į dviejų juostų greitkelį projektavimo darbus. Šalia esamo magistralinio kelio yra 2 valstybės saugomi kultūros paveldo objektai, vienas iš kurių yra regioninio lygmens Nociūnų kapinynas (26636) (Kėdainių r., Pelėdnagių sen.). Kapinynas 1999 m. yra tyrinėtas, todėl reikalingas naujų archeologinių tyrimų reikalingumo įvertinimas.

Esama situacija

Saugoma Nociūnų kapinyno teritorija yra į pietus nuo magistralę A8 (Vandžiogalos gatvė) ir krašto kelią KK144 (Jonava – Kėdainiai – Šeduva) jungiančio išvažiuojamojo kelio. Ji dirvonuoja, rytinėje – pietrytinėje dalyse apaugusi pavieniais medžiais, tame tarpe ir palei Erdvės gatvę pasodinta liepų eile.

Anksčiau vykdytų archeologinių tyrimų apžvalga

Nociūnų kapinynas (26636) (Kėdainių r., Pelėdnagių sen.) buvo surastas tiesiant naują magistralės atkarpą Aristava – Sitkūnai 1999 m. Žemės kasimo darbų metu aptikus žmonių kaulų tais pačiais metais jų radimo vietoje ištirtas bendras 340 m² plotas (5 perkasos), aptikti 102 XV a. pabaigos – XVII a. griautiniai kapai su to laiko įkapėmis – viso 214 radinių (tyrimų vadovas Mindaugas Bertašius) (Bertašius M. Kėdainių rajono Nociūnų senkapio archeologinių tyrimų 1999 m. ataskaita, *Lietuvos istorijos instituto rankraštynas*, f. 1, b. 3473; 3474; Bertašius M. Nociūnų senkapio tyrinėjimai 1999 m., *Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1998 ir 1999 metais*. Vilnius, 2000, p. 300–302; Bertašius M. The 1999 excavation of Nociunai old cemetery, *Archaeological investigations in independent Lithuania 1990–2010*. Vilnius, 2012, p. 152–155). Mirusieji laidoti 0,3–1,5 m gylyje, ištiestoje padėtyje, daugumoje karstuose, nuo kurių išliko medienos liekanos, paskiros geležinės vinys. Įkapes sudaro XVI-XVII a. LDK, Švedijoje ir Prūsijoje kaldintos monetos, geležiniai peiliai, geležinės ir bronzinės sagtys, bronziniai juostiniai žiedai, adatiniai smeigtukai, pavieniai kitokie to laikotarpio dirbiniai. Dalis kapų suardyta laidojant kitus mirusiuosius bei vėlesnių žemės kasimo darbų metu, tame tarpe ir tiesiant magistralę, kuomet ir buvo rastas šis kapinynas.

Tyrimų dokumentacija (ataskaita) nėra tiksli (nesutampa planai, nėra jų tikslesnę vietą nurodančių orientyrų, kapų gylis matuotas nuo tyrimų metu buvusio paviršiaus taško, nesusieto su absoliutiniais aukščiais ir panašiai). Kaip teigia tyrimų vadovas, „ištirta gerokai mažesnė pusė spėjamos senkapio teritorijos“ (Bertašius M. Kėdainių rajono Nociūnų senkapio archeologinių tyrimų 1999 m. ataskaita, *Lietuvos istorijos instituto rankraštynas*, f. 1, b. 3473, p. 40). Suvestinis 1999 m. tyrimų planas rodo, kad kapų nebuvo aptikta tik tyrinėto ploto rytinėje pusėje (plotas V), tačiau jokių duomenų apie šios perkasos tyrimus ataskaitoje nėra. Kartu tyrimų ataskaitoje nurodoma, kad „apie 100–150 m į rytus nuo tyrinėto senkapio

pastebėti suardyti žmonių palaikai (jie išversti įrenginėjant inžinerines komunikacijas)“ (ten pat, p. 40–41). Ši vieta yra krašto kelio KK144 zonoje ir nėra saugoma. „Kita senkapio dalis tęsiasi pietų kryptimi, pasiekdama gyventojų sklypus. Klojant inžinerinių komunikacijų tinklus čia suardyta keletas kapų“ (Ten pat). Dabar saugoma Nociūnų kapinyno dalis yra į vakarus nuo 1999 m. tyrinėtos vietos bei į pietus nuo išvažiavimo iš magistralės A8 į krašto kelią KK144 (Jonavos link). Tai vakarų – rytų kryptimi pailga apie 60 m ilgio 30 m pločio bendro 551 m² ploto teritorija.

Iš turimos tyrimų medžiagos aišku, kad 1999 m. buvo tyrinėta tik dalis Nociūnų senkapio ir netirtų kapų jame yra dar likę, tačiau kokį plotą jie užima - nustatyti neįmanoma.

Įvertinimo išvados

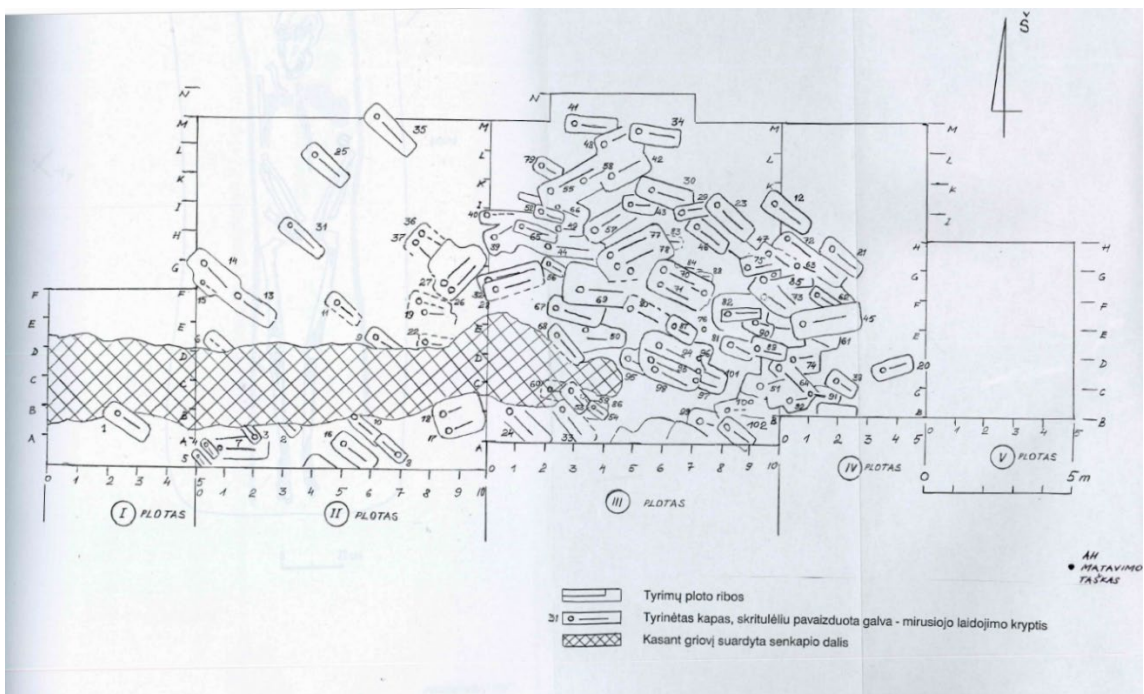
Nociūnų kapinynas (26636) yra mokslinio pažinimo valstybės saugoma archeologijos vertybė, bet naujos magistralės projektavimo darbai galimi ir jo teritorijoje. Parengus projektą į jį patenkanti saugoma kapinyno teritorijos dalis turi būti pilnai iširta prieš pradedant magistralės statybos darbus. Tikslesnės archeologinių tyrimų apimtis bei pobūdis bus nustatytos archeologinių tyrimų projekte jau turint parengtą magistralės projektą. Už saugomos teritorijos ribų esančios kapinyno aplinkos archeologiniai žvalgymai atliekami kartu su visos magistralės statybos darbų metu vykdomais viršutinio žemės sluoksnio nukasimo darbais. Jų metu egzistuoja tikimybė aptikti kapus ir nesaugomoje teritorijoje, magistralinių kelių zonoje.

Archeologas

Priedai:

1 pav. Nociūnų kapinyno (26636) situacijos planas su pažymėta saugoma teritorija (užbrūkšniuota raudonai) ir 1999 m. tyrinėta (užbrūkšniuota mėlynai) teritorijomis. *M. Zabielaitytės brėž.*

2 pav. Nociūnų kapinyno 1999 m. suvestinis tyrimų planas (Bertašius M. Kėdainių rajono Nociūnų senkapio archeologinių tyrimų 1999 m. ataskaita, *Lietuvos istorijos instituto rankraštynas*, f. 1, b. 3473, p. 46).

3 pav. Nociūnų kapinyno vaizdas iš pietryčių 2025 m. vasarą. *G. Zabelos nuotr.*